

Élt 1 évet

Megemlékezés a magyar sajtószabadságról

Bizonyára mindenki számára elfogadható tény, hogy igazán hi telesen, meggyőzően csak arról beszélhetünk, amit személyesen átélünk, meg tapasztalunk. Így van ez a sajtószabadságkérdésével is.

Hogy milyen minőségben kívánok véleményt formálni erről a témáról? Mint sajtólevelező, aki imáron húsz éve küld írásokat különböző megyei és országos napilapokba, s mint olyan személy, aki rendszeresen figyelemmel kíséri az írott elektronikus sajtóhíradásait.

Két megállapítással kezdeném, amelyek közül legalább az egyik minden valószínűséggel a társadalom tagjainak nagy részét sokkolja:

1. Magyarországon '56 óta is volt már sajtószabadság. 2. Ez a sajtószabadság csupán 1 évig létezett. Állításaimat az alábbiakban szeretném igazolni.

Valamennyien emlékezünk még a csodálatos 1989-es évre, amikor a régi rend alapjaiban megroggyant, s az új még nem jött létre. Ez a sajtó területén azt jelentette, hogy megszűnt a kommunista cenzúra, s az új, „nemzetek feletti” lap tulajdonosok másfajta, alattomosabb beavatkozása még nem ér vényesült. A jól megírt, nem gyűlöletkeltő, nem gyalázkodó írások pontosan megjelentek, s haterjedelmis szempontból túllépték az adott lapnyújtottá léte ségeket, akkor hosszas egyeztetések kezdődtek a szerzővel, hogy a cikkből mi maradjon ki. (Legtöbbször rábízta a beküldőre, hogy munkáját a kívánt méretűretömörítse.)

Na és mi jött ez után? A '89-et követő időszak eserű, kiábrándító tapasztalatai: a kihagyások és átírások különböző fokozatai.

Van amikor „csak” egy-egy szó (például egy „nem” vagy egy „igen”) marad ki „véletlenül”, de ettől az írás egy része vagy egésze más tartalmat nyer.

Más alkalomkor a szerkesztői olók terjedelmes részeket kanyarintanak ki a publicisztikából, olyanmire, hogy sokszor annak csak fele, har ma da ma rad, s ezt is úgy te-

szik, hogy nem tűntek el a vágások nyomán a madtszaka dá sokat, megszüntetve ezzel az írás összefüggő, egységes jellegét.

A „harmadik fokozat”, amikor a szerkesztőség különösebb indokok nélkül vagy mondvacsinált indokokkal megtagadja a beküldött munkaközlését.

Az átírást való hajlandóság elsődleges feladata az írás jellegét, irányultságát, fő mondanivalóját tükrözni hivatott címek; ám a redaktorok a legritkábban érik be ennyivel: a szöveg bizonyos részei sajtójuk íze sze rint formálják át.

Ha azt kutatjuk, hogy mi hozza leginkább működésbe a szerkesztők ollóját, mi serkenti legjobban szövegátíró hajlandóságukat, akkor a következők tapasztalhatjuk:

Az egyik „kényes” kérdés – a kommunista időszakhoz hasonlóan – a szövetségi rendszerhez tartozásunk megkérdőjelezése. Aki a NATO-t vagy NATO-tagságunkat merésze li bírál ni, nem sok jóra számíthat.

Íme egy csokor a fentiek illusztrálására:

Amikor az egyoldalú vita folyt a katonai szövetséghez csatlakozásunkról, a belépés alternatívájaként felvettem egy Svájc-Ausztria-Magyarország semlegesengely lét rehozását Európa közepén. Azok a lapok, amelyek egyáltalán hajlandóak voltak közölni „eretnek” írásaimat, különböztek abban, hogy milyen mértékben csonkították meg cikkeit, de nagy egy sé get mutattak olyan tekintetben, hogy ennek a veszélyesnek ítélt gondolatnak nem adtak helyt.

Amikor Jugoszlávia NATO-bombázása idején felemeltem szavamat (tollamat) ez ellen a bűnös cselekmény ellen, az egyik jelentős NATO-támaszpontnak helyet adó megye napilapja azzal utasított a írásom közlését, hogy nem élek a meggyük területe. (Előtte két héttel szó nélkül közölték egy más témájú munkámat.)

Ugyanezen esemény alkalmával az Oxi gén című rádió műsor a déli szomszédunknál bevett, csökkentett tartalmú lövedékekkel kapcsolatos „csökkentett igazságtartalmú” híradásokat, kommentárokat bírálta, azonban a hallgatókhoz csak mondattöredékek jutottak el az egészből, mert az adást olyan mértékben zavarták, amire csak a Szabad Európa Rádió egykori zavarása volt fogható. (A műsor végeztével csodálatos módon egyszerűen ki tiszult az éter.)

A neoliberalis piacgazdaság és a globalizáció egyedül üdvözítő voltát bírálók is gettoba vannak szorítva: csak néhány kis példány számú, nehezen hozzáférhető folyóirat biztosít fórumot számukra.

Más a helyzet azokkal az írókkal, amelyek ezen „rebellis” nézeteket valló személyeket, mozgalmakat igyekeznek lejáratni – romantikus antikapitalistáknak, a valóságtól elrugaszkodott álmodozóknak, filozofoknak, veszélyes felforgatóknak minősítve őket.

Szintén „veszélyes vizeken” hajózik, aki a sajtószabadság maradtalan érvényesülésével kapcsolatos aggályait fogalmazza meg.

Kétszemélyes élményem:

Amikor arról írtam, hogy a sajtó egyoldalú anszámol be az afganisztáni háborúról, s ezt azért teszi, mert ugyan azok birtokolják és irányítják, mint az afgánok otthonait rombadöntő rakétákat, nem volt olyan napilap, amely közölte volna.

Néhány éve az egyik megyei napilap nagy nemzeti ünnepünk előtt megkérdezte véleményemet a sajtószabadságról. *A pontosabb közlés érdekében álláspontra, válaszaikat írásban is rögzítettem, az újságban (a sajtószabadság napja alkalmából!) mégis egészen más jelent meg.* Amikor ezt számon kérttem a falsriportot készítő újságírótól, cini kusan azt válaszolta: „Én azt tanultam, hogy az újságírónak pártosnak kell lennie.”

Hát itt tartunk a „dicsőséges” új évezredelejen!

Zámbó Zoltán